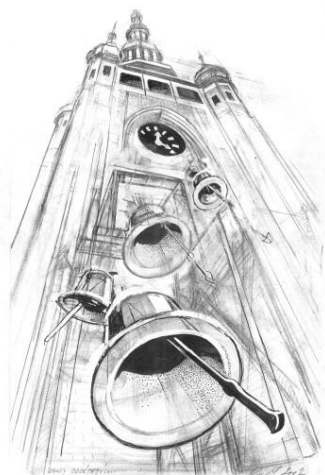

Výstava fotografií zvonů

Soběslavská věž - červenec a srpen 2012

„Živé svolávám,
mrtvé oplakávám,
blesky rozháním“

Obvyklý nápis na zvonech inspiroval Friedricha von Schillera ke slavné básni *Píseň o zvonu* (1799), kterou vzdal hold zvonům i zvonářům.

Začátky zvonářství jsou staré kolem tří tisíc let a zvony jsou odkazem civilizací z dálného východu a antiky. Zvon zprostředkoval spojení lidí s bohy, varoval při požárech, odvracel mor. Udával časový rytmus dne a oznamoval důležité události, svátky, bohoslužby, narození a úmrtí. Evropské zvony se za posledních tisíc let svým tvarem a technologií podstatně nezměnily a každý zvon je originálem, jako výtvarná díla. Jsou v nich skryty dlouholeté zkušenosti zvonářů, často ochraňované jako výrobní tajemství. Malá výstava ve věži připomíná některé zvony v Čechách a na Moravě. Také proto, že ve střední Evropě jsou zvony ve věžích obvykle skryté a nepřístupné veřejnosti. Znájí je jen zvoníci, pokud zůstalo zachováno ruční zvonění lany.

Největší český zvon **Zikmund** odlil v roce 1549 Tomáš Jaroš z Brna. Dvakrát před ním se jiní zvonáři pokoušeli odlít podobně velký zvon, ale uspěl až císařský puškař. Má hmotnost přibližně 13,5 tuny, spodní průměr 256 cm a ve zvonovém patře je jediný. V druhém patře jsou

menší renesanční zvony od pražských zvonářů, pokud se u hmotnosti 4,5 a 3,5 tuny dá hovořit jako o menších. Mistr Jaroš měl v Praze mnoho práce, odléval další zvony a také zhotovil slavnou Zpívající fontánu v Královské zahradě. Zvonů je ve věži od května 2012 všech sedm, pro které zde je místo. Poslední tři odlila dílna Dytrychových z Brodku u Přerova. Všechny jsou obsluhovány lany a mají-li při významných příležitostech zvonit najednou, musí být připraveno asi tak patnáct vzájemně zkoordinovaných zvoníků.

Druhý největší zvon v republice, téměř desetitunový **Augustin** z roku 1509 od Ondřeje Žáčka, můžete osobně zhlédnout v Bílé věži na náměstí v Hradci Králové. Do roku 2008 nezvonil, v současné době zvoní dvanáctkrát do roka. Na každé zvonění je možné si rezervovat jednu ze šesti vstupenek pro návštěvníky.

Když už je zmínka o přístupnosti zvonů, tak je možné navštívit dvě Černé věže, jednu v Klatovech se zvonem „**Vondrou**“ a druhou s **Bumerinem** v Českých Budějovicích. Oba zvony mají hmotnost kolem 4 tun a byly odlity v přibližně stejné době kolem roku 1730. Vondra, lidový název od Ondřeje, má jeden z největších výkyvů od svislé osy a na povrchu je bohatě zdoben i s

rozsáhlým textem. Je v něm záměrně vyražen otvor, protože prý byl jeho zvuk moc silný a měšťané si stěžovali. Zvláštní je, že díru vyrazili právě v místě vrchnostenského erbu. Budějovický Bumerin visí v mohutné dřevěné stoličce a zaujme filigránským krajkovým zdobením na čepci. Na věži je sedm zvonů, poslední z roku 1995 se jmenuje Budvar a ke stoletému výročí založení firmy ho zaplatil pivovar.

Velký, sedmi tunový zvon **Kryštof** byl odlit roku 1602 Janem Benešovským a je zavěšen v samostatné zvonici v Rychnově nad Kněžnou. Má technicky unikátní překlápěcí ložiska, podobná se zachovala jen u pražského Zikmunda. Při velké opravě před několika roky byl otočen, ložiska opravena, dostal nové srdce a dnes ho může ovládat jediný zvoník místo dřívějších čtyř.

Zajímavé osudy má zvon **Jiljí** ze stejnojmenného kostela v Praze. Dlouho byl považován za nejstarší zvon v Praze a datován k roku 1437 od mistra Jeronýma, když byly opisovány údaje ze starších farních dokumentů. Gotickou datací na zvonu římskými číslicemi ale přečetli špatně, takže správné datum je 1487. V roce 1997 byl rozsáhle restaurován, původně nedolitá koruna byla nahrazena zcela novou, i když ta původní vydržela pět set let, a zvon dostal motorový pohon. O kontroverzní opravě psal i denní tisk a je pravda, že dnes podle nových pravidel by podobná oprava už možná nebyla.

Největší moravský zvon **Václav** je mladší, odlil jej v roce 1822 uherský zvonář Fridrich Seltenhofer, má spodní průměr 240 cm a hmotnost 8,2 tuny. Zvoní v katedrále v

Olomouci, spolu s dalším zvonem od stejného zvonáře. Oba jsou vyobrazeny na poštovních známkách z roku 2005. V roce 2008 byly instalovány nové dva zvony od zvonárny Perner z Pasova, z nichž ten větší má hmotnost 4,8 tun a průměr 188 cm.

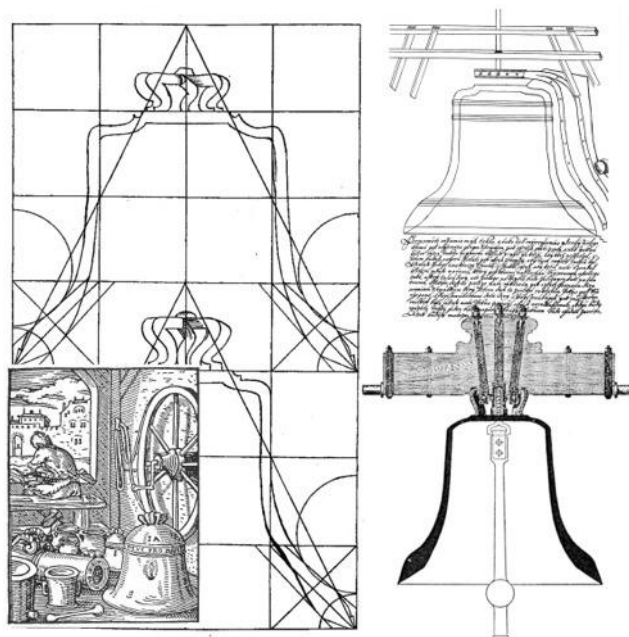

Nejstarší funkční zvon je v Havlíčkově Brodu, **Vilém** od neznámého zvonáře z počátku 14. století. Některé prameny připouští rok vzniku až k roku 1305, tedy na konec vlády Přemyslovců, i když byl pravděpodobně ulit až kolem roku 1435. Má hmotnost asi 1,9 tuny a průměr 148 cm. Je zdoben pouze výrazným gotickým písmem na čepci, ozdoby od holubů se za výtvarný prvek nepočítají.

U menšího a také starého zvonu v Odrách je znám rok vzniku 1374 a autor Vassko, pravděpodobně středověký cestující zvonář. Ti pracovali na místě a pak šli dále, ale jiný zvon ale od tohoto Vaška není znám. Zvon je bezejmenný, mohl by se jmenovat Bartoloměj podle zasvěcení současného kostela, ale ten byl postaven až o čtvrt století později.

Z renesančního období je nejvíce původních dochovaných zvonů od mistra Brikciho z Cymperka. Pocházel ze zvonářského rodu a zvony z jeho dílny vynikají rozsáhlou výtvarnou výzdobou. Ta byla při pozdějších válečných rekvizicích považována za historicky cennou a mohla být důvodem k vyřazování ze seznamů. Kromě toho Brikcí zemřel roku 1599 a rok 1600 byla při rozhodování o rekvizici hranice, kdy starší zvony měly šanci na záchranu.

Zvláštního způsobu ochrany používal sedmdesát let Zvon Svobody - **Liberty Bell** z roku 1918, vyrobený v USA a věnovaný krajanskými spolky nově vznikajícím státům ve střední Evropě po I. světové válce. Jednotunový zvon cestoval po několika městech a putování měl zakončit v Československu. Byl určen pro kostel sv. Antonína v Praze Holešovicích, ale tam byly problémy s americkým způsobem zavěšování a tak byl brzy snešen. Pak už nastala další válka a zvon s nápisem, hlásajícím svobodu, by šanci na přežití neměl. Kde všude se schovával, není dodnes zcela jasné. Po krátkém období svobody po skončení války by v novém komunistickém režimu také neměl šanci, tak ve svém ukrývání pokračoval. Ze zvonářského undergroundu vyšel na světlo po roce 1989 a dnes zvoní jasným hlasem, svobodně, tak jak je na něm psáno. Na věžích kostela nejsou zataženy žaluzie v oknech, takže je na něj zřetelně vidět. Při pohledu z hlavní ulice je to ten vlevo, vpravo zvoní historií prověšený zvon od Brikciho.

Pozoruhodnou věrnost místu prokázaly zvony z kostela sv. Mořice v Kroměříži. Je o nich zmínka z roku 1643 za třicetileté války, kdy je švédská vojska zabavila, ale město je vyplatilo, takže se vrátily. V roce 1846 podlehly velkému požáru, ale do roka bylo ve věži pět nových zvonů. Největší zvon v roce 1897 puknul, náhradu vyplatila pojišťovna a za půl roku byl znovu zavěšen. Rekvizice za I. světové války

se týkaly i jich, protože historický statut neměly. Tentokrát farnost uspořádala sbírku barevných kovů a své zvony doslova vyvážila. V roce 1942 byly čtyři zvony sejmuty, ale po válce byly tři z nich v Německu identifikovány a vrátily

se opět na věž. Chyběl ten největší, Josef, ale i ten je do dnešní doby svým způsobem zachován. Zvukové nahrávky všech zvonů byly totiž pořízeny už v roce 1940, ještě před rekvizicí.

Většina fotografií vznikala přibližně před deseti lety. Zachycují téměř sedmistileté období stáří zvonů, od roku 1305 až po čerstvou aktualitu z května 2012, kdy byl soubor zvonů na pražské katedrále doplněn na plný počet sedmi, pro které jsou dvě zvonová patra konstruována.

Kdo měl někdy možnost být u zvonění velkého zvonu a na jeho konci vnímat několika minutové dozívání kovu přímo uvnitř zvonu, je to pro něj zážitek z jiných sfér. A krátká poznámka na závěr: před časem jsem slyšel myšlenku, že Pán Bůh nepotřebuje mít útvary propagace, marketingu a public relation, protože má zvony ...

*text a foto : Stanislav Marušák
kresba v záhlaví : Václav Král*

Výstava se koná za podpory města Soběslav